

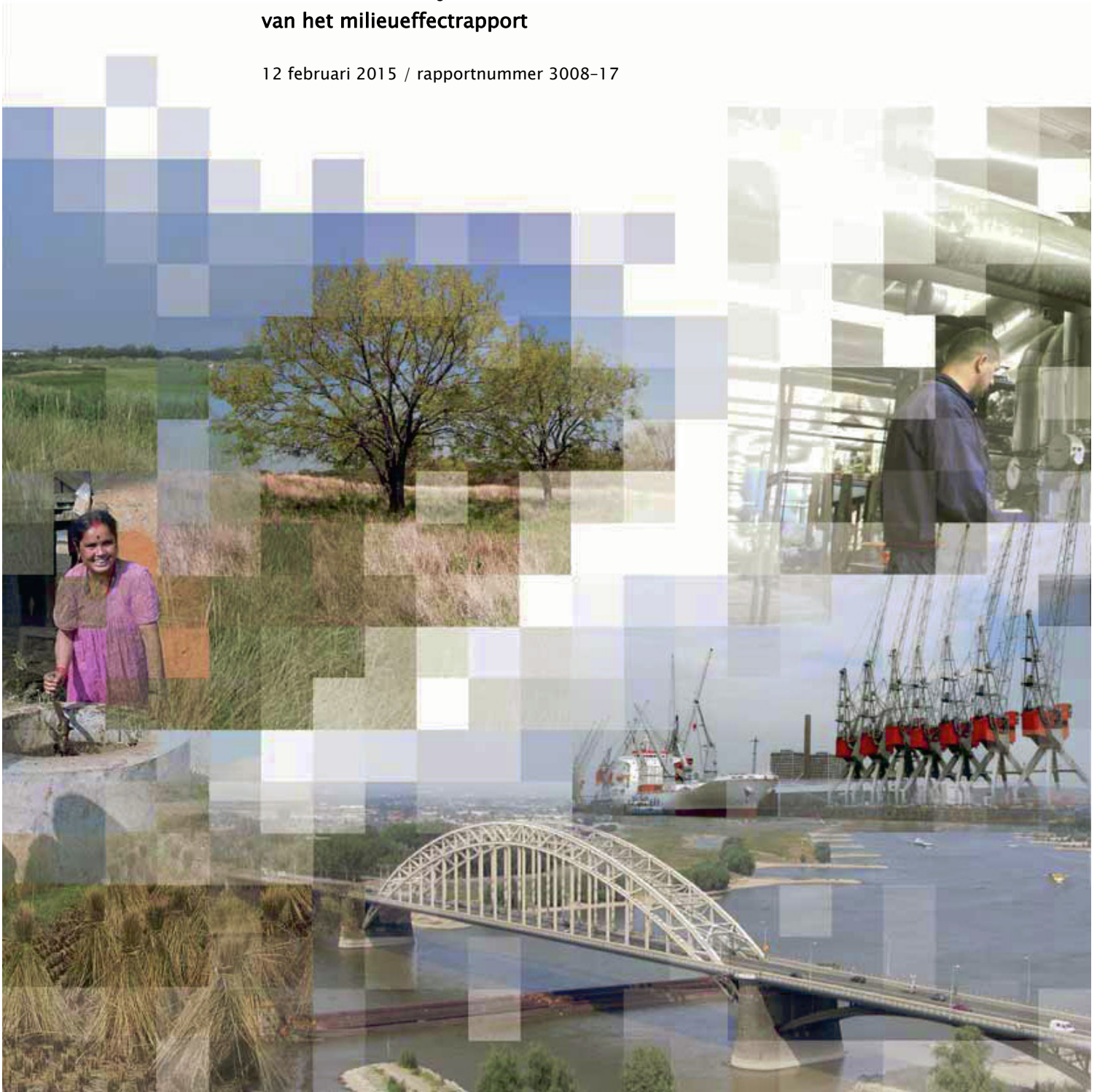

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Structuurvisie windenergie gemeente Emmen

Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport

12 februari 2015 / rapportnummer 3008-17

1. Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

De gemeente Emmen gaat haar windenergiebeleid herzien. Hiertoe wordt een structuurvisie opgesteld die de vraag beantwoordt op welke manier 95,5 megawatt (MW) aan windenergie een plaats krijgt in Emmen. De gemeente zet in op het zoveel mogelijk voorkomen van hinder en gezondheidsrisico's voor omwonenden en op het voorkomen van landschappelijke 'insluiting' van lintbebouwing en dorpen.

De gemeenteraad van Emmen besluit later dit jaar over de structuurvisie. Om de besluitvorming te ondersteunen wordt een MER opgesteld. De gemeenteraad heeft de Commissie¹ om advies gevraagd over de gewenste inhoud van het MER.

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een navolgbaar trechteringsproces om te komen tot combinaties van voor windenergie geschikte gebieden in Emmen van tenminste 95,5 MW, die qua milieu de hoeken van het speelveld laten zien;
- een vergelijking van de milieueffecten van deze combinaties;
- een duidelijk eindresultaat van het trechteringsproces, waarbij de gemaakte (milieu)afwijkingen goed zichtbaar zijn;
- het antwoord op de vraag — zo nodig aan de hand van een Passende Beoordeling — of aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden in Nederland en Duitsland op voorhand is uit te sluiten. Indien dit niet het geval is, verken dan in het MER met welke (mitigerende) maatregelen dit kan worden voorkomen of hoe de ADC-stappen² succesvol kunnen worden doorlopen.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn, een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER en duidelijke illustraties bevatten die de (visuele) effecten verduidelijken.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie Reikwijdte en Detailniveau (hierna NRD). Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de NRD voldoende aan de orde komen.

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl door in het zoekvak het projectnummer 3008 in te vullen.

² Op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 houdt dit in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen? Inclusief locatiealternatieven;
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom deze structuurvisie toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

2. Achtergrond en besluitvorming

2.1 Achtergrond en doel

De gemeente wil voor 95,5 MW windenergie toestaan op haar grondgebied en zet daarbij in op het zoveel mogelijk voorkomen van hinder en gezondheidsrisico's voor omwonenden. Om deze reden wil de gemeente een afstand tussen turbines en lintbebouwing en dorpen van minimaal 1.100 meter aanhouden. De gemeente wil daarnaast landschappelijke 'insluiting' van lintbebouwing en dorpen voorkomen.

De gemeente heeft daarbij aangegeven dat er geen procedures volgen om bestemmingsplannen te wijzigen (met bijbehorend m.e.r.), maar dat de onderhavige procedure hiervoor ook de milieu-informatie zal moeten bieden, waardoor het detailniveau van de structuurvisie en het MER relatief hoog zal moeten zijn.

De opgave voor de structuurvisie en het MER is daarmee:

1. selecteren van gebieden voor windenergie, waarbij de afstand tot lintbebouwing en dorpen zoveel mogelijk groter dan 1.100 meter is en landschappelijke 'insluiting' van lintbebouwing en dorpen voorkomen wordt;
2. beantwoorden van de vraag op welke manier(en) 95,5 MW aan windenergie een plaats krijgt in Emmen;
3. kaders bieden voor latere vergunningen van private partijen.

De Commissie adviseert bovenstaande uitgangspunten in het MER op te nemen en de te maken keuzes helder aan de hand van deze uitgangspunten uit te leggen.

2.2 Beleid en regelgeving

Duurzame energiedoelen Emmen

Het huidige college van Emmen heeft in zijn bestuursakkoord 2014-2018 aangegeven dat Emmen een windmolenvrije gemeente moet worden. Dit uitgangspunt is achterhaald doordat in overleg met de provincie nu alsnog besloten is ruimte voor 95,5 MW aan windenergie te zoeken. Tegelijkertijd heeft de gemeente hoge eigen doelstellingen voor duurzame energie.

De Commissie adviseert in het MER uit te leggen of de doelstellingen voor duurzame energie nog actueel zijn. Geef aan in hoeverre deze structuurvisie invulling (gaat) geven aan deze doelen of dat deze doelen op andere wijze ingevuld gaan worden.

Verdrag van Meppen

Het verdrag van Meppen dateert van 1824, en is opgenomen in het Nederlands-Duitse Grensverdrag. Dit verdrag heeft als gevolg dat er geen windturbines geplaatst kunnen worden binnen een zone van 376 meter van de grens. De gemeente heeft aan de Commissie

aangegeven dat aan weerszijden van de grens op bestuurlijk niveau onomwonden de intentie is uitgesproken om het Verdrag van Meppen aan te passen.³

De Commissie adviseert in het MER de resultaten van dit overleg op te nemen. Mochten de resultaten nog niet beschikbaar zijn, geef dan in het MER aan wat dit betekent voor plaatsing van windturbines langs de grens.

Andere besluiten

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor de structuurvisie. Daarnaast zullen andere besluiten worden genomen voor de realisatie van windenergie in Emmen. Geef aan welke besluiten dit zijn, waaronder de wijziging van het verdrag van Meppen, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3. Trechtering

De gemeente heeft in een eerder stadium acht zoekgebieden voor windenergie geselecteerd. De acht zoekgebieden moeten teruggebracht worden naar voorkeursgebieden. Op dit moment ligt niet alleen een keuze tussen de gebieden voor, maar ook de vraag op welke manier 95,5 MW aan windenergie een plaats krijgt in Emmen.

De voorgestelde aanpak in de NRD is nog niet uitgekristalliseerd. De Commissie ziet risico's dat hierdoor de onderzoeklast voor het MER hoog wordt en keuzemogelijkheden onduidelijk.⁴ Dit leidt volgens de Commissie tot de noodzaak voor stroomlijning en het vooraf vaststellen van een duidelijke aanpak. In dit hoofdstuk stelt de Commissie daarom aanvullend op de NRD een trechteringsaanpak voor.

-
- ³ Vanuit de Gemeente Emmen is hiertoe op bestuurlijk niveau contact opgenomen met het ministerie van Buitenlandse zaken en een formeel verzoek wordt voorbereid. Verwacht wordt dat de 'Gemeinde' Haren (Meppen is hier onderdeel van) op korte termijn een soortgelijk verzoek zal doen uitgaan richting Berlijn.
- ⁴ De Commissie ziet risico's bij de voorgestelde aanpak in de NRD om de volgende redenen:
- de NRD geeft aan dat er acht gebieden onderzocht worden. Door het feit dat er geen overkoepelende visie/criteria zijn, is er vooraf geen beperking aan het aantal mogelijke combinaties van deze acht gebieden. Dit kan leiden tot een grote onderzoeklast;
 - het is onduidelijk hoe de acht gebieden gecombineerd worden met een aanpak om landschappelijke insluiting of effecten op Natura 2000-gebieden te voorkomen;
 - de onderzoeks aanpak houdt in het 'maximaal opvullen' van de zoekgebieden met windturbines en de bepaling van de milieueffecten van die maximale opvulling. Keuzes tussen (combinaties van) gebieden lijken in het MER achterwege te blijven. Hierdoor ontstaat een onrealistisch hoge en mogelijk niet aanvaardbare milieubelasting (bijvoorbeeld bij landschap);
 - de NRD geeft aan dat in het MER wel diverse alternatieven/varianten onderzocht worden, maar werkt ze niet uit. Ook maakt de NRD niet duidelijk welke rol ze in het MER spelen;
 - de zoekgebieden verschillen sterk in de hoeveelheid MW's die binnen een gebied passen. Sommige gebieden lijken geschikt voor maximaal 15 MW, andere gebieden bieden keuzeruimte voor een groot gedeelte of mogelijk - in één geval - zelfs de hele opgave van 95,5 MW;
 - de wijze waarop de uitkomsten van de gebiedsprocessen gecombineerd worden met het MER is nog onbekend;
 - de route die leidt tot het eindresultaat in de structuurvisie is onduidelijk.

3.1 Onderbouwing selectiecriteria gebieden (stap 1)

De Commissie adviseert het MER te starten met een korte onderbouwing van de criteria die de gemeente hanteert om tot de selectie van de acht zoekgebieden te komen, ook omdat deze criteria tot andere gebieden en voorwaarden hebben geleid dan de '(Ontwerp) structuurvisie windenergie Emmen 2013'. Betrek daarbij ook de (dwingende) randvoorwaarden die de provincie Drenthe aan Emmen heeft meegegeven.⁵

Natura 2000

De Commissie adviseert in deze trechteringsstap ook via een quickscan te toetsen of de keuze voor gebieden kan leiden tot conflicten met doelen voor Natura 2000-gebieden in Nederland en Duitsland. De Commissie denkt met name aan vogelsoorten die in de (instandhoudings)doelen van de drie dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden zijn opgenomen en in het studiegebied regelmatig worden waargenomen^{6,7} Hierdoor is op voorhand duidelijk of de zoekgebieden ook vanuit Natura 2000 geschikt zijn of dat er beperkingen nodig zijn. Denk aan het uitzonderen van delen van de zoekgebieden om effecten op beschermde natuurwaarden te voorkomen.

3.2 Begrenzing zoekgebieden (stap 2)

De Commissie adviseert om de begrenzing van de zoekgebieden vervolgens te actualiseren. Gebruik hiervoor de resultaten van stap 1. Denk hierbij ook aan antwoorden op vragen zoals: Zijn er sinds het opstellen van deze kaart nieuwe woningen bijgekomen of andere belemmeringen? Of hoe wordt met LOFAR⁸ rekening gehouden?

Laat zien dat (en eventueel onder welke aanvullende voorwaarden) in de gebieden op de geactualiseerde kaart inderdaad opstellingen met minstens 5 windturbines van 3 MW mogelijk zijn.

-
- ⁵ Uit het regieplan van Emmen blijkt dat de provincie Drenthe het volgende stelt.
- Het vermogen van een windmolen dient minimaal 3 megawatt te bedragen;
 - Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Windmolens dienen minimaal in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
 - Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
 - Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes;
 - Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid).
- ⁶ De natuurtoets windpark Emmen van 2 september 2013 lijkt hiervoor geschikt met een beperkte actualisatie. Alleen voor de nieuwe gebieden zal aanvullend een inschatting gemaakt moeten worden.
- ⁷ Voor het Bargerveen: Blauwe Kiekendief, Velduil, Nachtzwaluw, Kleine zwaan, Taiga- en Toendrarietganzen en voor de Duitse Natura 2000-gebieden ook: Wintertaling, Wilde eend, Kokmeeuw, Kievit, Kuifeend, Scholekster, Wulp, Goudplevier, Kolgans, Knobbeltgans, Blauwe reiger, en Regenwulp (zie natuurtoets).
- ⁸ LOFAR is een radiotelescoop met een netwerk van duizenden sensoren (antennes). Die kleine antennes zijn verdeeld over een gebied met een diameter van 100 kilometer in Noordoost Nederland.

3.3 Varianten combinaties van gebieden (stap 3)

De Commissie adviseert op basis van de gebieden op de geactualiseerde kaart enkele varianten voor windenergie in Emmen te ontwerpen waarin gebieden gecombineerd worden én die elk (minstens) 95,5 MW opleveren.

Deze varianten moeten qua milieu de hoeken van het speelveld in Emmen laten zien. Met behulp van deze varianten kunnen bijvoorbeeld ‘verrommeling’ en ‘landschappelijke insluiting van dorpen en lintbebouwing’ zoveel mogelijk voorkomen worden.⁹ Hiermee kan ook invulling gegeven worden aan de in de NRD genoemde alternatieven en varianten.¹⁰

Vergelijk de milieueffecten van deze varianten¹¹ onderling en met de referentie (zie §3.4). De Commissie adviseert de combinaties van de gebieden uit de startkaart te beoordelen op hun milieuconsequenties volgens de aanpak uit de NRD, waarbij in plaats van losse gebieden de varianten gescoord worden. In hoofdstuk 4 van dit advies gaat de Commissie aanvullend op de NRD in op leefomgeving, natuur, landschap en energieopbrengst.

Combineren van gebieden

Het combineren van gebieden kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door:

- aansluiting te zoeken op bestaande sterke landschapsstructuren. De eerder door de gemeente uitgevoerde landschapstudies bieden hiervoor aanknopingspunten;¹²
- het creëren van een nieuw herkenbaar landschappelijk ontwerp;

Te denken valt hierbij aan varianten die turbines zoveel mogelijk bundelen in één of enkele zoekgebieden of varianten die turbines zoveel mogelijk spreiden over zoekgebieden. De (resultaten uit de) gebiedsprocessen zullen hierin ook een rol spelen. Mogelijk bieden deze bouwstenen om (extra) varianten te ontwerpen.

Overleg over en zo mogelijk gezamenlijk ontwerpen van varianten met buurgemeenten in Nederland en Duitsland zou een positieve bijdrage aan het ontwikkelen van een sterk inrichtingsconcept kunnen leveren. De Commissie geeft dit in overweging.

⁹ Het voorkomen van interferentie tussen verschillende locaties waardoor de individuele helderheid van elke afzonderlijke opstelling verloren kan gaan is vanuit landschap gezien belangrijk. Dit speelt uiteraard niet alleen binnen Emmen, maar ook ten opzichte van bestaande of geplande locaties bij de burens (met name Coevorden en Meppen). Scores van landschappelijke effecten van individuele zoekgebieden is daarom weinig zinvol.

¹⁰ Over deze varianten heeft een gesprek plaats gevonden tussen de Commissie en de gemeente Emmen op 4 februari 2015. De gemeente Emmen heeft in dit gesprek aan de Commissie aangegeven in het MER meerdere varianten van combinaties van gebieden te gaan onderzoeken, zodat de gemeenteraad op basis hiervan én in combinatie met de bevindingen uit de gebiedsprocessen een weloverwogen keuze kan maken.

¹¹ De in de NRD voorstelde milieubeoordeling van de acht zoekgebieden biedt hiervoor de basisinformatie, zie ook hoofdstuk 4 van dit advies.

¹² Zie onder meer ‘Windenergie in Emmen?’ Buro Schöne en ROM3D, 2010 en de Ruimtelijke waardenkaart Emmen op www.emmen.nl.

Kwalitatieve voorwaarden ruimtelijke invulling

De gemeente heeft aangegeven in de structuurvisie ook kwalitatieve voorwaarden voor de ruimtelijke invulling te willen opnemen zoals: opstelling, hoogte, type windmolen. Deze beïnvloeden de wijze waarop varianten samengesteld (kunnen) worden. De Commissie adviseert deze voorwaarden daarom bij het ontwerp te betrekken.

Bijvoorbeeld: de kans dat turbines groter dan 3 MW in gedeeltes van de gebieden geplaatst gaan worden is reëel. De Commissie adviseert bij de invulling van de varianten daarom twee klassen windmolens te beschouwen, bijvoorbeeld 3 MW en '5 MW of meer' en twee ashoogtes, bijvoorbeeld 100 en 120 meter. Hierdoor wordt ook de invloed hiervan op de benodigde zoekruimte duidelijk en biedt de structuurvisie straks flexibiliteit voor de komende vergunningaanvragen.

3.4 Referentie (stap 4)

Beschrijf de referentie voor de te verwachten milieueffecten op basis van de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven/varianten wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied (ook bij de Nederlandse en Duitse buurgemeenten) en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

3.5 Eindresultaat (stap 5)

De gemeente Emmen heeft aan de Commissie aangegeven dat het eindresultaat van het MER waarschijnlijk meerdere varianten van combinaties van gebieden gaat opleveren, zodat de gemeenteraad keuzeruimte heeft.

De Commissie adviseert op basis van de trechtering in ieder geval tot een duidelijk eindresultaat te komen, waarbij ook de robuustheid van de locaties een rol speelt. Voer daartoe een ruwe risicoanalyse uit waarin de omvang van milieueffecten (zoals geluid en landschap) wordt betrokken en ook concurrerende ruimtelijke claims (anders dan windenergie) op de geselecteerde gebieden.

De Commissie adviseert tot slot van de (overgebleven) varianten van combinaties van gebieden de (milieu-) afwegingen en optimalisaties die daarbij zijn gemaakt duidelijk zichtbaar te maken, zodat voor belanghebbenden en omwonenden duidelijk wat er is gedaan om de varianten te optimaliseren.

4. Milieugevolgen

In de NRD is aangegeven dat per zoekgebied de worst-case milieueffecten bij maximale opvulling van dat gebied met windturbines bepaald worden. De NRD stelt hier een aanpak voor per zoekgebied in hoofdstuk 4 van de NRD. Zoals in hoofdstuk 3 van dit advies vermeld is, adviseert de Commissie in plaats daarvan te focussen op de beschrijving van de milieugevolgen voor varianten die uit combinaties van gebieden bestaan. Hierdoor ontstaat een samenhangend beeld en worden ook cumulatieve milieugevolgen goed beschreven. In dit hoofdstuk gaat de Commissie aanvullend op de NRD in op leefomgeving, natuur, landschap en energieopbrengst.

4.1 Leefomgeving

4.1.1 Geluid

De NRD geeft aan dat de geluidseffecten kwantitatief bepaald gaan worden. De Commissie is het hiermee eens. Bepaal hierbij in ieder geval voor de varianten uit stap 3 (zie §3.3) de worst-case L_{den} -geluidscontouren.¹³ Hiermee wordt ook de cumulatieve geluidsbelasting voor kwantitatief in beeld gebracht. Presenteer deze contouren in 5 dB klassen tot de ondergrens van 37 dB (gezien de landelijke omgeving) en laat het aantal woningen en andere geluidsgevoelige bestemmingen binnen deze contourklassen op kaart en in tabel zien. Geef op basis hiervan het aantal ernstig gehinderden¹⁴ weer.

Bij overschrijding van de grenswaarden dient inzichtelijk te worden gemaakt op welke wijze aan de grenswaarden kan worden voldaan, (bijvoorbeeld minder turbines, optimalisatie van opstelling, ander turbintype of instelling van 'noise modes') en welke gevolgen dit heeft voor de energieopbrengst.

Laagfrequent geluid

Beschrijf in het MER voor de meest kritisch gelegen woningen¹⁵ ook de laagfrequente geluidsbelasting.¹⁶ Vanwege de omvang van de windenergie in Emmen (95,5 MW) in combinatie met het mogelijke grote vermogens van de windturbines kan dit mogelijk een rol spelen. Indien de kans op hinder door laagfrequent geluid groot wordt geacht dient inzichtelijk te worden gemaakt op welke wijze deze hinder kan worden beperkt of voorkomen (bijvoorbeeld

¹³ In de praktijk blijkt de L_{den} -grenswaardecontour (vrijwel) altijd iets verder te reiken dan de L_{night} -grenswaardecontour. Het wordt daarom voldoende geacht om alleen L_{den} -geluidscontouren te bepalen en het verschil tussen de L_{den} - en L_{night} waarde te beschrijven.

¹⁴ Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de dosis-effect relaties zoals beschreven in Janssen, S.A. et al. (2011). "A comparison between exposure-response relationships for wind turbine annoyance and annoyance due to other noise sources", J. Acoust. Soc. Am. 130 (6), 3746-3753.

¹⁵ Gezien de minimale afstand van 1.100 meter tot woongebieden kan dit onderzoek zich beperken tot relatief dichtbij gelegen solitaire woningen.

¹⁶ Voor de beoordeling van de eventuele hinder door laagfrequent geluid kan worden getoetst aan de zogenaamde NSG-curve en de Vercammen-curve. Eventueel zou ook aansluiting kunnen worden gezocht bij de Deense norm voor de beoordeling van laagfrequent geluid van windturbines (Bekendtgørelse om støj fra vindmøller, BEK nr. 1284, Miljøministeriet). Een Engelstalige versie van deze norm is te vinden op: http://eng.mst.dk/media/mst/66206/engelsk_vindmoelle-bekendtgørelse.pdf.

minder turbines, optimalisatie van opstelling, ander turbine type of een instelling van 'noise modes') en welke gevolgen dit heeft voor de energieopbrengst.

4.1.2 Slagschaduw

Bepaal hierbij in ieder geval voor de varianten uit stap 3 (zie §3.3) de worst-case wettelijk toegestane slagschaduwcontouren en het aantal woningen binnen deze contouren.

Beschrijf de mogelijke cumulatie van de slagschaduw van de verschillende gebieden. Bepaal de cumulatieve slagschaduweffecten voor de varianten uit stap 3 (zie §3.3) kwantitatief.

Bij overschrijding van de grenswaarden dient inzichtelijk te worden gemaakt op welke wijze aan de grenswaarden kan worden voldaan – veelal een stilstandsvoorziening – en welke gevolgen dit heeft voor de energieopbrengst.

4.2 Natuur

4.2.1 Beschermden soorten

Windturbines kunnen in de gebruiksfase gevolgen hebben voor de staat van instandhouding van vogels en van vleermuizen die op rotorbladhoogte vliegen. Voor vogels kan daarbij, aanvullend op de soorten waarvoor externe werking in het kader van Natura 2000 van belang is, worden gekeken naar wintergasten en weidevogels. Ga in op de gevolgen van extra sterfte, barrièrewerking en verstoring voor de staat van instandhouding van de betreffende soorten.¹⁷

In de aanlegfase kunnen biotopen worden vernietigd van beschermde planten en dieren. Ga ook in op de gevolgen van vernietiging van dergelijke biotopen. Beschrijf op hoofdlijnen wat effecten op beschermde soorten betekenen voor de vergunbaarheid voor grootschalige windenergie in het studiegebied en in hoeverre mitigerende maatregelen mogelijk zijn.

4.2.2 Beschermden gebieden

Vermeld in het MER de Natura 2000-gebieden en gebieden die behoren tot Natuurnetwerk Drenthe (herijkte EHS) duidelijk op kaart. Typeer de gebieden kort en noem de belangrijkste kwaliteiten. Geef aan of ruimtebeslag aan de orde kan zijn en, zo ja, in welke gebieden. Ga ook in op de eventuele gevolgen voor de relevante flora en fauna. Zie ook de 'quickscan Natura 2000' voor de verschillende gebieden in §3.1 van dit advies.

Uit de NRD blijkt dat alleen de mogelijk significante effecten op het Natura 2000-gebied Bargerveen in beeld zullen worden gebracht. Echter net over de grens zijn eveneens twee vogelrijke Natura 2000 gebieden¹⁸ aanwezig waarvan niet op voorhand kan worden uitgesloten dat ze negatieve effecten zullen ondervinden van het voornemen in deze structuurvisie. Neem deze daarom aanvullend op de NRD mee.

¹⁷ Ook hiervoor lijkt de natuurtoets windpark Emmen van 2 september 2013 geschikt met een beperkte actualisatie.

¹⁸ Emstal von Lathen bis Papenburg en Dalum-Wietmarscher Moor und Georgsdorfer Moor.

Passende Beoordeling

Als de variant(en) uit stap 5 (zie §3.5) bepaald zijn én mogelijk significante negatieve gevolgen voor één of meer van die varianten niet zijn uit te sluiten moet een volledige Passende Beoordeling voor die varianten onderdeel zijn van het MER.

Ga in de Passende Beoordeling dan in op de gevolgen van direct ruimtebeslag (habitats en leefgebied van soorten) en kans op extra sterfte, barrièrewerking en verstoring voor vogelsoorten waarvoor instandhoudingdoelstellingen in de drie omliggende Natura 2000-gebieden zijn geformuleerd. Breng hiervoor de relevante broedgebieden, slaappleaatsen en foerageergebieden en de dagelijkse pendelbewegingen tussen deze gebieden in beeld. Geef aan in hoeverre er een kans bestaat dat er voor prioritaire soorten een grotere sterfte dan 1% van de totale jaarlijkse sterfte van de betrokken populaties optreedt¹⁹. Indien relevant, geef aan in hoeverre mogelijk significant negatieve gevolgen kunnen worden gemitigeerd.

Verkenning vervolg en ADC-stappen²

Indien uit de (eventuele) Passende Beoordeling blijkt dat aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000 gebieden niet op voorhand is uit te sluiten, kan onderzocht worden of met het uitzonderen van delen van de zoekgebieden of andere mitigerende maatregelen aantasting wel op voorhand is uit te sluiten. Ook het verkennen van mogelijkheden in het MER om bij knelpunten eerst een ecologische overwaarde te creëren – door bijvoorbeeld natuurwaarden gericht te versterken – kan een optie zijn.

Indien aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden voor de variant(en) uit stap 5 (zie §3.5) niet op voorhand is uit te sluiten is het noodzakelijk voor de besluitvorming de ADC-stappen te doorlopen. Verken hiertoe in het MER hoe de zogenaamde ADC-stappen met succes kunnen worden doorlopen. Geef hierbij ook aan hoe eventueel noodzakelijke compensatie eruit zou kunnen zien en hoe dit geborgd kan worden.

4.3 Landschap

De Commissie adviseert de acht zoekgebieden in de NRD niet afzonderlijk te beoordelen op landschappelijke effecten, maar in plaats daarvan de varianten uit stap 3 (zie §3.3), omdat juist dan de landschapseffecten van het voornemen in onderlinge samenhang kunnen worden onderzocht.⁹

De aanpak in de NRD om gebruik te maken van een 3D-model lijkt de Commissie hiervoor een geschikte. Indien dit model ook gebruikt wordt bij het MER kan dit montagefoto's en andere visualisaties vervangen. De Ruimtelijke waardenkaart van de gemeente Emmen en de bevindingen en aanbevelingen in het rapport 'Windenergie in Emmen?'¹² leggen al een goede basis voor landschappelijke inrichtingsprincipes en het beoordelen van effecten.

¹⁹ Bij het bepalen van significante effecten als gevolg van aanvarings-slachtoffers wordt recentelijk niet meer aangenomen dat alle soorten drie jaar oud worden, waarbij vervolgens dan de 1% mortaliteitsgrens wordt afgeleid. Daarbij traden fouten op van 100% en meer. Er kan thans met beschikbare informatie heel goed een soortspecifieke leeftijds-/mortaliteitsverwachting worden opgesteld met behulp van de BTO Birdfacts, zie www.bto.org/about-birds/birdfacts.

De eis van bouw in lijn- of clusteropstelling van minimaal vijf molens van 3 MW is bepalend voor de landschapseffecten: inpassen of camoufleren is niet meer aan de orde, het gaat om een nieuwe wisselwerking met bestaande landschapsstructuren. Beleven en begrijpen staan centraal bij de visuele effecten. Maak bij het zichtbaar maken van de landschapseffecten in het MER daarom gebruik van verschillende invalshoeken en opstellingen. Ga daarbij vooral uit van (beleving vanaf) wandel- en rijroutes in de omgeving. Niet alleen het statische beeld, maar ook de 'beweging' van de opstelling tijdens een wandeling of rit is van belang.

4.4 Energieopbrengst

De NRD vermeldt dat de energieopbrengst van zoekgebieden kwantitatief wordt beschreven. Hoewel het opgesteld vermogen van de varianten uit stap 3 (zie §3.3) vergelijkbaar zal zijn (alle varianten min of meer 95,5 MW), zullen de varianten niet dezelfde energieopbrengst hebben. Dit is onder meer afhankelijk van het lokale windaanbod, de ashoogte, het geïnstalleerd vermogen, de rotordiameter, het opstellingspatroon en mogelijk de invloed van andere windparken.

Beschrijf in het MER wat de totale te verwachten energieopbrengst van de varianten is. Beschouw daarbij de diverse turbinevermogens (bijvoorbeeld 3 MW en 5 MW) en relevante ashoogtes apart. Bepaal de vermeden emissies van CO₂, SO_x en NO_x door de opwekking van elektriciteit met behulp van windturbines. Laat hiermee in het MER voor deze varianten de verhouding zien tussen milieuwinst (energieopbrengst) en nadelige effecten (hinder, natuur, landschap).

Houd - indien van toepassing - ook rekening met de afname van energieopbrengst als gevolg van mitigerende maatregelen waarbij het vermogen van de turbines beperkt wordt, bijvoorbeeld om hinder door slagschaduw en geluid terug te dringen.

5. Overige aspecten

5.1 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van varianten voor combinaties van de gebieden. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren, kaarten en ander beeldmateriaal. Zorg ervoor dat:

- het MER zo beknopt mogelijk is, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn opgenomen;
- recent, goed leesbaar kaart- en ander illustratiemateriaal is gebruikt, met duidelijke legenda.

5.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van het eindresultaat (zie §3.5 van dit advies), en de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijkende beoordeling van varianten voor combinaties van de gebieden;
- goed grafisch materiaal dat de (visuele) effecten en de beleving duidelijk maakt.

Nut en noodzaak

De Commissie geeft in overweging om in de samenvatting ook in te gaan op nut en noodzaak van windenergie in relatie tot andere vormen van (duurzame) energie en aan te geven in hoeverre de structuurvisie flexibel is om eventueel innovatieve vormen van windenergie in te passen (grotere turbines, andere systemen). Beide zijn vragen die regelmatig in de publieke en politieke discussie een belangrijke rol spelen.

5.3 Leemten in milieu-informatie

Voor het onderdeel 'leemten in milieu-informatie' heeft de Commissie verder geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: college van burgemeester en wethouders van de gemeente Emmen

Bevoegd gezag: gemeenteraad van de gemeente Emmen

Besluit: structuurvisie

Categorie Besluit m.e.r.:

plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie 22.2

plan-m.e.r. vanwege (mogelijke) Passende Beoordeling

Activiteit: windenergie beleid Emmen

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de ZuidOosthoek van 16 december 2014;

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 16 december 2014 tot en met 28 januari 2015;

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 23 december 2014;

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 12 februari 2015

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. S.J. Harkema (secretaris)

drs. S.R.J. Jansen

ir. W.H.A.M. Keijsers

ir. H.D. Koppen

dr. C.A. Linse (voorzitter)

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie heeft de hierna genoemde informatie van het bevoegde gezag ontvangen. Deze informatie vormt het uitgangspunt van haar advies.

Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Concept Notitie reikwijdte en detailniveau (niet gedateerd);
- Regieplan Windenergie Emmen (25 november 2014)

De Commissie heeft geen zienswijzen of adviezen via het bevoegd gezag ontvangen.

**Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport
Structuurvisie windenergie gemeente Emmen**

ISBN: 978-90-421-4070-7

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

W www.commissiemer.nl

